

Forfatter: Falster, Christian

Titel: Udrag fra LÆRDOMS LYSTGAARD ELLER ADSKILLIGE DISCURSER FØRSTE PART

Citation: Falster, Christian: "Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor", i Falster, Christian: *Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor*, udg. af JØRGEN OLRİK , 1919-20, s. 166. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-falster01-shoot-idm140591134076384.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor

Kong Frederik den fjerde af Danmark og Norge, større sandelig end de Fyrster, som til alle Tider ere kaldte store, ved den hellige Renhed, med hvilken han dyrker GUD, og ved den alvorlige Omhu, med hvilken han forser sine Undersaatters Tarv, havde alt i dette Aarhundredes otte og tyvende Aar rejst Vajsenhuset i København, befordret det med stor og kongelig Gavmildhed, og funderet det med de viseste Anordninger, hvilke han, ikke for at Mindet om hans Godhed skulde være des mere bekendt, men for at Myndlingernes Ret skulde staa des fastere og tryggere, og Efterfølgelsen af hans Exemplo være des ivrigere, havde kundgjort igennem det saakaldte *Missions-Collegium* a). Disse lod jeg I Haab om skyldig Lovprisning en tysk Studiosumb) se, hvilken var dimitteret fra Skolen i Halle og nu opholdt sig iblandt os som tilrejsende; men saasom han var noget stortalende, udraabte han, at denne Berømmelse var fremmed for Danmark, men derimod skikkede sig for hans eget Fædreland, hvor den egentlig og med Rette var tilhørende og hjemmegroet, og fra hvilket en saa ypperlig Forordnings Anstalt var overført til vort Samfund. -Jeg var ilde tilfreds med og kunde ej fordrage denne uangeneme Tale, som ej tyktes at udgaa af en forstandig Mands Mund, men ubetænksomt at undslippe et uhøfligt og usigeligt hoffærdigt Menneske. Jeg erindrede Manden om, at 167 det ej var igaar eller iforgaars, ikke heller paa tysk Grund, at denne Beskikkelse angaaende Forældreløse havde taget sin Begyndelse, men at den helt fra saavel den hedenske som den christne Kirkes ældste Tider er naaet til os. Da dette nu forefaldt den iøvrigt ej ulærde Mandslings Øren uhørt, ja højst latterligt, havde jeg først under Overvejelse at forbigaa Sagen i Tavshed, for ej at ifalde Dadel for Uhøflighed mod Fremmede, og lade ham være *veltalende uden Modsigelse*, som Rhetoren *Julianus* sagde. Men siden, da hin ej aflod med at oppuste den tomme Berømmelse, ringeagtende mit Raad, holdt jeg det for rigtigt at knuse Gæstens ubesindige Stortalenhed og spurgte ham sagtmødig, om han forlystede sig med de gamle Skrifers Studio (thi de nyere var han saare dreven udi). Da han nu ret fripostigt stod paa, at han havde dem saare kær og havde gennemforsket dem, spurgte jeg videre, om han ej fra sin Omgang med de gamle Historier bevarede nogen lagttagelse angaaende *Vajsenhuse*? Han svarede noget hovmødig, at Dreng eller Piger i den gamle Historie havde han aldrig kærret sig om, men vel om Mændene, og at Ting af saa ringe Indhold aldrig havde ligget ham paa Sinded). Jeg undredes, ej selv uden Spot, over Mandens spotske Miner; jeg lovpriste for Alvor, som rimeligt var, de Tyskes Dyder, hvilke lige saa lærvillige som vi til at eftergøre ypperlige Ting have hentet deres Vajsenhuse andensteds fra. - »Hvorfrada?« spurgte min Modpart. Nu havde jeg faaet en gunstig Lejlighed i Hænde og førte ham høfligt ind i 168 Bibliotheket, og efter at have ledet ham ind viste jeg ham Spor af de gamle Vajsenhuse spredte rundt i forskellige Bøger. Og som det første Vidne om vor gamle Skik fremførte jeg *Codlcem Theodosianum*, i hvilken *Justinianus* i første Bog, 2. Capitel, 19. Lov sigere): *Om nogen giver Gaver af indtil 500 Gyldens Værd i hvilket som helst Gods, enten til den hellige Kirke eller til noget Herberg eller Hospital eller Vajsenhus - ; ligeledes i 1. og 23. Lov sammesteds: Om nogen efterlader nogen Arv eller Sjøelegave, være sig til de hellige Kirker eller de hæderværdige Herberger eller Fattighuse eller Munke- eller Nonneklostre eller Vajsenhuse - .* Efter at have forelæst ham disse Steder lagde jeg dertil ogsaa et andet, som staa i Cap. 3 i den anførte Bog, 35. Lov. - Derfra vendte jeg mig til de hedenske Romere, hvilke jeg ligeledes efterviste at have indlagt sig herlige Fortjenester af den faderløse Ungdom, og det ved Hjælp af den Indskrift, som *Gruterus* f) anfører til *C. Plinii* Amindelse Pag. 1028, N° 5 : *Han har til Bispisning af Dreng og Piger af Almuen i Staden skænket saa og saa mange Mark*; hvilken Velgerning *Plinius* selv i sine Breveg) bevidner alt forud at have givet Løfte om: *Til disse Aarsager kom, at vi ej lovede Skuespil eller Gladiator- Lege, men aarlig at bekoste Bispisning af Fribaarne.* - Dernæst fremførte jeg de romerske Kejsere *Trajani, Hadriani, Antonini Pii* og *Alexandri Severi* berømmelige Exempla, beraabende mig paa *Ælii Spartiani* Vidnesbyrd i *Hadriani* Levnedh): *Dreng og Piger, hvilke ogsaa Trajanus havde skænket Bispisning, tillagde han Forøgelse i Godgørenhed*; og paa *Julii Capitolini* 169 Vidnesbyrd i *Antonini Pii* Levnedi): *Han anordnede Bispisning af Pigebørn, de saakaldte Faustinianæ, til Ære for* (hans Hustru) *Faustina* (herhen høre, som jeg mindede om, Indskrifterne hos *Gruterum* j) Pag. 1022, N° 6: *Til Kejser T. Ælii Hadriani Antonini Pii... Søn have forsørgede Dreng og Piger dediceret dette*, og tillige N° 7: *Til Guden Kejser Antonino Pio have forsørgede Børn dediceret dette*); endelig paa *Lampridii* Vidnesbyrd i *Alexandri Severi* Levnedk): *Han forordnede Lønninger til Rhetorer, Grammatikere, Læger, Spaamænd, Astrologer, Ingeniurer, Architecter, og beskikkede Høresale, og bød, at de Fattiges Sønner, naar de ikkun vare fribaarne, skulde gives dem til Disciple med behørigt Mundforraad.* - Siden gik man fra Italien over til Grækenland, hvor den ypperlige Skik var overleveret fra *Solonis* Tid, at Børnene af dem, der med Ære vare faldne i Kampen for Fædrelandet, ved de Atheniensiske *Archonters* Omsorg opfødtes paa offentlig Bekostning indtil deres Alders tyvende Aar og oplærtes i smukke Videnskaber; i hvilken Sag jeg ej alene beraabte mig paa *Diogenis Laërtii* Hjemmell), men ogsaa paa *Platonis* i Menexeno henimod Slutningenm). Og til denne Anordning hos Athenienserne lagde jeg hin ej synderlig ulige hos Thebanerne efter *Ælianum* n), ifølge hvilket Lov et Barn, være sig Drengbarn eller Pigebarn, hvis Faderen henslæber Livet i den yderste Armod, straks efter sin Fødsel af Moders Liv befales bragt for Øvrigheden i selve sin Svøbeliste, etc. - Endelig mente jeg ej at burde forbigaa *Jassensernes* Pris, om *hvilke Heraclides* i sit Skrift 170 om *Republiquer* sigero): *De toge omhyggelig Vare paa, at de Forældreløse fik en hæderlig Opdragelse.* - Efter at have hørt dette skiftede Gæsten i nogen Maade Sind, aflagde sit oplæste Mod og søgte en anden Udvej for Samtalen, men kunde dog ej bare sig for straks efter at saare vort gode Navn og Rygte ved en spidsig Pralen med sit eget Fædreland, og saalunde altsaa forborgent hævne sin stækkede Dumdristighed. -